

แนวทางการใช้หลักอริยบท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน
โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเขตอำเภอเมือง
จังหวัดหนองคาย

Guideline the Application of the Four Paths
of Accomplishment for Development of the Students'
Learning in Phrapariyattidhamma, General Education section
of the Secondary School, in the Area of Muaeng Nongkhai
District Nongkhai

สมเดช นามเกต^{*}
พระราชาคณะฐานานุกรม, ดร., พศ.ดร.ประยูร แสงใส, ดร.ประภากรณ์ กุฑาว^{**}

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับหลักอริยบท ๔ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้อริยบท ๔ ในการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย และเพื่อศึกษาผลประยุกต์ใช้หลักอริยบท ๔ ในการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือแบบสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายสำหรับคนวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน ๕๔ คน แล้วนำเสนอการวิจัยด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ และแบบทดสอบนักเรียนหลังเข้าอบรมค่ายพัฒนาคุณธรรมอริยบท ๔ โดยใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดเกี่ยวกับหลักอริยบท ๔ ในพระพุทธศาสนา ให้ความสำคัญในการดำเนินชีวิตด้วยหลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ คือ เส้นทางที่นำไปสู่ความสำเร็จ หรือคุณธรรมที่ไปถึงความสำเร็จในการทำหน้าที่การงาน ช่วยให้ผู้ปฏิบัติประสบผลสำเร็จได้ตามความมุ่งหมาย ไม่ว่าจะเป็

* นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

งานทางราชการ การค้าขาย การทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม การทำการเกษตร และประกอบอาชีพอื่นๆ ที่ตนดำเนินการอยู่ประสบผลสำเร็จได้ตามความประสงค์ ถ้าหากมีความพอใจในการทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร โดยการตั้งจิตมั่น และใช้ปัญญาพิจารณาอย่างแนบคายในการดำเนินงาน การทำงานถ้าประกอบด้วยธรรม ๔ ประการ คือ ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความเพียร จิตตะ เอาใจใส่ วิมังสา หมั่นตรិตรอง นี้จะประสบผลสำเร็จในการทำอย่างแน่นอน

กระบวนการในการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการจัดการเรียนรู้กิจกรรมกลุ่มช่วยแก้ไข ข้อจำกัดในเรื่องนี้ คือเนื้อหาในด้านจริยธรรมความขยัน ซึ่งค่อนข้างเป็นนามธรรม ทำให้ผู้สอนสร้างแนวทางในการสอนขึ้นมาประกอบในเรียนการสอนขึ้นมาเพื่อให้เป็นรูปธรรม สามารถประเมินผลได้ โดยการใช้กระบวนการกลุ่ม แล้วแบ่งงานให้ผู้เรียนศึกษาและปฏิบัติให้สอดคล้องกับหลักอิทธิบาท ๔ แล้ววัดผลและประเมินตามที่กำหนดไว้ในรูปที่สร้างขึ้นมานั้น พบว่า ผลการพัฒนาความรู้ความเข้าใจและการนำอิทธิบาท ๔ ไปส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย โดยจัดโครงการอบรม ๒ วันและติดตามผลในระยะเวลา ๑ เดือนแล้วทำการประเมินพฤติกรรมของนักเรียน พบว่า (๑) ผลการเปรียบเทียบคะแนนก่อนฝึกอบรมและหลังฝึกอบรมการใช้หลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวม และรายโรงเรียนนักเรียนมีคะแนนความรู้ความเข้าใจการใช้หลักอิทธิบาท ๔ หลังฝึกอบรมสูงขึ้นกว่าก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ (๒) ดัชนีประสิทธิผลของโครงการเข้าค่ายฝึกอบรมคุณธรรมตามหลัก อิทธิบาท ๔ แก่นักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคายมีค่าเท่ากับ ๐.๕๓๐๒ แสดงว่านักเรียนมีคะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำอิทธิบาท ๔ เพิ่มขึ้นร้อยละ ๕๓.๐๒ และ (๓) ผลการประเมินการนำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการปฏิบัติหลังฝึกอบรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

ผลที่ได้จากการนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนในโรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษานั้น ปรากฏว่า ผู้บริหาร ครูผู้สอน ตลอดจนนักเรียนทุกคน มีความพอใจในกระบวนการจัดการเรียนการสอนด้วย หลักอิทธิบาท ๔ ถือว่าการจัดการเรียนโดยวิธีนี้ เป็นวิธีที่ดีที่จะนำมาใช้ในการเรียนการสอนในสถาบันต่อไป

คำสำคัญ: อิทธิบาท ๔, การเรียนรู้, โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

Abstract

The purposes of this research aimed at studying the concept and theory concerning the Four Paths of Accomplishment in the text of Theravada Buddhism, studying the application of the Four Paths of accomplishment for developing the students' learning

in General Education of Pariyattidhamma, AmphoeMaung, Nongkhai Province and studying the results of application of the Four Paths of Accomplishment for developing the students' learning in Pariyattidhammashools, General Education in the boundary of AmphoeMaung, Nongkhai Province. This research was the qualitative research. The tools used in this research were the forms of interviews. The targets consisted of 54 samples and then brought for report with the descriptive analysis.

The results of research were found that: the Four Paths of accomplishment in Buddhism played an important role for lives with the principle of Dhamma leading to the accomplishment, that is, the paths leading to successfulness or the virtues leading to the accomplishment in working and assisting the practitioners to reach the accomplishment with the wishes whether official work, trade, working in the factory, agriculture, or the occupation depended on the work that individuals act. if they are satisfied in working with diligence, attention, and usage of wisdom in considering carefully in working. Without four kinds of Dhamma, they could not finish their works certainly.

The process of application of the Four paths of accomplishment for managing the groups of activities for assisting to solve the limitation of this matter, that is, the contexts of morality that is the abstract, so the teachers built up the models for teaching in order to be components for learning. So the components were built up for concrete objects and they were able to evaluate by the process of group and the assignments should be divided for the learners to practice in order compliance with the Four Paths of accomplishment and the assessment and evaluation should be done as provided in the created forms.

The results result from application of the Four Paths of accomplishment for developing the learning and teaching processes in Pariyattidhamma schools, the General education as appeared that administrators, teachers, including the students were satisfied with the process of learning and teaching with the Four Paths of accomplishment. The Four Paths of accomplishment are regarded as the best method for application of learning and teaching in the institution in the long run.

Keywords: The Four Paths of accomplishment, Learning, PhrapariyattiDhamma School

๑. บทนำ

วัดในพระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญต่อการจัดการศึกษาของคนไทย ในฐานะ เป็นแหล่งความรู้ของประชาชนทั่วไป และของนักบวช ครั้นถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นบทบาททางการศึกษาพระปริยัติธรรมของวัดที่มีกับประชาชนเริ่มลดลง เมื่ออารยธรรมตะวันตกรวมทั้งระบบการศึกษาสมัยใหม่เริ่มเข้ามามีบทบาท ในสังคมไทยมากขึ้น ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งครองราชย์ในระหว่าง พ.ศ. ๒๔๑๑-๒๔๕๓ ได้มีการปฏิรูปการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศอย่างกว้างขวาง รวมทั้งระบบการศึกษา มีการแบ่งการศึกษาออกเป็น ๒ สายอย่างชัดเจน คือสายสามัญและอาชีพระบบหนึ่ง และสายพระปริยัติธรรมอีกระบบหนึ่ง โดยที่สายสามัญเป็นหน้าที่ของรัฐและเอกชนที่จะจัดบริการให้กับประชาชนทั่วไป สถานศึกษาที่ใช้คือ โรงเรียน วิทยาลัย และมหาวิทยาลัย ส่วนสายปริยัติธรรมยังคงเป็นระบบเดิม คือใช้วัดเป็นสถานศึกษาให้กับพระภิกษุสามเณร^๑ การดำเนินการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีลักษณะการบริหารโดยมีคณะสงฆ์เป็นองค์กรหลักที่ควบคุมส่งเสริมการจัดการศึกษาโดยตรง ส่วนการบริหารโรงเรียนให้อยู่ในการปกครองของคณะสงฆ์ ให้เจ้า

คณะจังหวัดมีหน้าที่เป็นผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในระดับจังหวัดและเจ้าคณะอำเภอมีหน้าที่เป็นผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในระดับอำเภอโดยมีเจ้าอาวาสเป็นเจ้าสำนักเรียนของแต่ละโรงเรียนเป็นผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในแต่ละวัด แต่ละจังหวัด อำเภอต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้แทนราษฎร และรัฐบาล^๒

ผู้แทนราษฎร ได้ยื่นเรื่องราวขอให้กระทรวงศึกษาธิการเปิดการสอบสมทบในชั้นตัวประโยคให้แก่พระภิกษุสามเณร แต่กรมการศาสนาร่วมกับกรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้พิจารณาถึงความเห็นร่วมกันว่าควรจะต้องตั้งโรงเรียนขึ้น เพื่อสนองความต้องการของพระภิกษุสามเณร โดยให้เรียนทั้งวิชาธรรมและวิชาสามัญศึกษาควบคู่กันไป โดยไม่มีการสอบสมทบแต่ให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการสอบเอง^๓ และโดยพระปรารภของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (จวน อุฏฐายีมหาเถระ) ว่า “การศึกษาทางโลกเจริญก้าวหน้ามากขึ้นตามความเปลี่ยนแปลงของโลก การศึกษาพระปริยัติธรรม ก็จำเป็นต้องอนุวัตไปตามความเปลี่ยนแปลงของโลกบ้าง จึงเห็นสมควรที่จะมีหลักสูตรในการเรียนพระปริยัติธรรมเพิ่มขึ้นอีกแผนกหนึ่ง คือหลักสูตรพระปริยัติธรรม

^๑ กรมการศาสนา, กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการปฏิบัติงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒) , หน้า ๓.

^๒ กิตติ ธีรคันต์, กลุ่มวิชาการพระพุทธศาสนาและจริยศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา, กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๙) , หน้า ๔-๕.

^๓ วิชัย ธรรมเจริญ, คู่มือการปฏิบัติงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๑) , หน้า ๓.

แผนกสามัญศึกษา เพื่อให้ผู้ศึกษาได้มีโอกาสบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ได้ทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไป” การจัดการศึกษาในกระทรวงศึกษาธิการนั้น จึงประกาศระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา^๓

สังคมในปัจจุบัน มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัตถุอย่างรวดเร็ว มีลักษณะเป็นโลกาภิวัตน์ เราคงไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าสังคมไทยปัจจุบันต้องเปิดรับอิทธิพลและ ค่านิยมจากภายนอกประเทศ โดยผ่านการสื่อสารด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัย และสิ่งที่ได้หลั่งไหลเข้าสู่ประเทศของเราจะเป็นไปในทิศทางบวกและลบ ถ้าความเจริญงดงามทางด้านจิตใจของสมาชิกในสังคมไม่สามารถพัฒนาให้เท่าทัน ถูกต้อง เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีแล้ว ย่อมก่อให้เกิดปัญหามากมายที่จะนำพาความไม่สงบสุขเกิดขึ้นในสังคม ดังนั้น การจัดระบบการศึกษาตาม^๔ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ จึงมีการกำหนดกระบวนการพัฒนาบุคคลเพื่อให้คิดเป็น มีสำนึกที่ดีในการถ่วงถ่วงข้อมูล มีการสอนให้รู้จักประเมินคุณค่า มีความสามารถและมีคุณธรรม จริยธรรม การจัดการศึกษาอย่างจริงจัง โดยให้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาสมาชิกในสังคมให้มีคุณภาพ จึงเป็นความหวังของสังคมในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบสุขของสังคม และอนาคตของประเทศไทยขึ้นอยู่กับเด็กและเยาวชนในวันนี้ เพราะในโลกยุคใหม่การแข่งขันขึ้นอยู่กับความรู้ และความสามารถของ

คนในชาติ โดยเฉพาะเศรษฐกิจที่ใช้ความรู้เป็นฐาน (Knowledge-based Economy) ประเทศไทยจำเป็นต้องปฏิรูปการเรียนรู้โดยเร็วที่สุด เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของเยาวชนให้สามารถคิดเป็น ทำเป็น มีทักษะในการจัดการ มีคุณธรรมและค่านิยมที่ดีงามและรักการแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง สภาพปัญหา การจัดการเรียนรู้ไม่สอดคล้องกับสภาพการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยเฉพาะผลการสอบ Bnetคือวิชาที่เกี่ยวกับ ธรรม-บาลี นักเรียนมีผลการสอบไม่เป็นที่น่าพึงพอใจ ทำให้คณะสงฆ์รับผิดชอบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วิกฤตปัญหาดังกล่าว การจัดกิจกรรมเข้าค่ายธรรมอริยบท ๔ แก่นักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย

การจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียน การสำรวจปัญหาจริยธรรมที่ต้องการของนักเรียนทั้งระยะสั้น และระยะยาว ยังไม่เอื้อต่อการส่งเสริมจริยศึกษา ครูอาจารย์ส่วนใหญ่มีแนวคิดและทัศนคติในเรื่องระเบียบต่างๆ ของโรงเรียนไม่ตรงกันปัญหาเรื่องหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน ขาดสื่อการเรียนการสอน และขาดเวลาในการฝึกอบรมจริยศึกษาให้แก่นักเรียน นอกจากนี้สาระสำคัญของเนื้อหาจริยธรรมที่สอดแทรกในหลักสูตรยังไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมของวัยเด็ก สำหรับทางโรงเรียนครูจำนวนมากยังมีพฤติกรรมที่มุ่งเน้นครูเป็นศูนย์กลางการเรียนการสอน ให้เด็ก

^๓ รุ่ง แก้วแดง, *ปฏิวัติการศึกษาไทย*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๓), หน้า ๒-๔.

ห้องจำเนียรหาวิชาเป็นหลัก เพื่อนำไปสอบแข่งขันคัดเลือกเข้าเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา ไม่ได้ส่งเสริมให้นักเรียนคิดเป็นทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น ไม่เชื่อมโยงภาคทฤษฎีไปสู่ภาคปฏิบัติ เด็กจึงไม่ค่อยมีโอกาสได้คิด เพื่อแสดงออกหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพตามความเหมาะสมของวัย เป็นการศึกษาที่ทำให้เกิดความอ่อนแอทางปัญญา^๕ ประกอบกับหลักสูตรยังล่าหลังและล้าสมัย ทำให้การสอนของครูไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การแก้ไขปัญหาเด็กเยาวชนต่างทำไปโดยขาดความร่วมมือ ซึ่งกันและกันทำให้ขาดความต่อเนื่องไร้ประสิทธิภาพ

ผู้วิจัยต้องการทำวิจัยเรื่องนี้ เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการใช้อธิบาท ๔ เป็นแบบอย่าง ของวัยเด็กของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในฐานะ ผู้วิจัยเป็นนักการศึกษาเคยเป็นครูสอนประจำในโรงเรียนดังกล่าว โดยต้องการทราบว่าสามเณรซึ่งอยู่ในวัยรุ่นมีพฤติกรรมการเรียนรู้โดยใช้ หลักอธิบาท ๔ ได้มากน้อยเพียงใดและผลจากการใช้อธิบาท ๔ ที่มีผลต่อการพัฒนาการเรียนรู้ในระดับใด ทั้งนี้เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาไปเป็นข้อเสนอแนะทางการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาแนวคิดหลักอธิบาท๔ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

๒. เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้อธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้นักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย

๓. เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักอธิบาท๔ในการพัฒนาการเรียนรู้นักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ (Primary sources) จากพระไตรปิฎก อรรถกถา และข้อมูลทุติยภูมิ (secondary sources) จากเอกสาร บทความต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และวิจัยภาคสนามสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indept interview) จากประชากรคือ นักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในอำเภอเมืองหนองคายของตัวแทนกลุ่มเป้าหมาย ๔ ระดับ คือที่เป็นผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง โรงเรียนละ ๓๐รูป/คน รวมเป็น ๕๔ รูป/คน ประชากรและ

^๕ ประเวศ วะสี, การศึกษาที่ทำให้เกิดความอ่อนแอทางปัญญา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๓๕), หน้า ๑๓-๓๐.

กลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane แล้วนำมาเขียนขยายความหมายวิธีการใช้หลักสูตร ที่เป็นนักเรียน จาก ๖ โรงเรียน รวม ๓๑๐ รูป รวมทั้งหมดเป็น ๓๖๔ รูป ได้มาโดยวิธีสัมภาษณ์ การได้ประชากรกลุ่มเป้าหมายมาใช้วิธีเจาะจง (Purposive Sampling) โดยผู้วิจัยจะได้ดำเนินการวิจัย (Research Process) ตามขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในเขตอำเภอเมืองหนองคายจังหวัดหนองคายวิธีการแบบพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม ผู้วิจัยศึกษา ทฤษฎีการเรียนรู้ ศึกษาเอกสาร บทความ หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมากำหนดเป็นรูปแบบการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลและห้องสมุดต่างๆ เช่น ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หอสมุดแห่งชาติ ห้องสมุดมหาวิทยาลัย ราชภัฏอุดรธานี และห้องสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นต้นจากตำราวารสาร วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการ และเว็บไซต์ที่น่าเชื่อถือ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยของตนเองผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ความหมาย ความเป็นมาและหลักธรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ด้วยการวิเคราะห์ตีความและอธิบายขยายความข้อมูลจากเอกสารต่างๆ โดยการสังเคราะห์มาสร้างเป็นแบบในการพัฒนาการเรียนรู้

หรือขยายความเพื่อที่จะให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ ๒ การนำแบบทดสอบการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามหลักอิทธิบาท ๔ ไปทดสอบกับนักเรียนกลุ่มเป้าหมายที่กำหนด แบบทดสอบวัดพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามหลักอิทธิบาท ๔ และแบบประเมินความตรงเชิงเนื้อหาและความตรงเชิงโครงสร้างของแบบทดสอบวัดพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔

การสร้างและหาคุณค่าภาพเครื่องมือการวิจัย

๒.๑ การสร้างและหาคุณภาพแบบประเมินผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษา เอกสารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔ เลือกเครื่องมือและแบบประเมินความตรงตามเนื้อหาของแบบทดสอบวัดพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามหลักอิทธิบาท ๔ ได้ดำเนินการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ปรับปรุงเพื่อนำไปใช้ต่อไป การสร้างและคุณภาพแบบทดสอบวัดการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เป็นแบบในการพัฒนาการเรียนรู้ ของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ๑) ระยะที่ ๑ การดำเนินการสร้างและหาคุณภาพของแบบทดสอบ ผู้วิจัยดำเนินการโดยศึกษาเอกสารหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๔ และแนวคิดทฤษฎี ของศิริชัย กาญจนวาสี^๒

^๒ ศิริชัย กาญจนวาสี อั้งโน วรรณณี แกมเกตุ, *วิธีวิทยาการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒๑๕-๒๑๗.

ขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบ โดย
สรุปล ได้ดังนี้

๑.๑) กำหนดจุดมุ่งหมายของการสอบ

๑.๒) ออกแบบการสร้างแบบทดสอบ

เป็นการกำหนดรูปแบบ ขอบเขต และแนวทางการ
สร้างเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสอบและแบบทดสอบที่มี
คุณภาพ

๑.๓) เขียนข้อสอบ ร่างข้อสอบ
ทบทวนบรรณาธิการข้อสอบ เรียงข้อสอบ

๑.๔) ทดลองใช้ข้อสอบและวิเคราะห์
ข้อสอบ

๑.๕) นำแบบทดสอบไปใช้

๑.๖) วิเคราะห์คุณภาพของแบบ
ทดสอบ

ขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์ ได้ดังนี้
แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือที่ใช้ประกอบการ
เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ แบบออกเป็น
๒ ประเภท คือ การสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง
ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดคำถามไว้
เรียบร้อยแล้วก่อนการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์
ชนิดไม่มีโครงสร้าง งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเลือก
ทฤษฎีที่จะใช้ในการสร้างแบบทดสอบ และกำหนด
จุดมุ่งหมายของการวัด กำหนดกรอบแนวคิด และ
การสร้างนิยามเชิงปฏิบัติการ จัดทำตารางโครงสร้าง
และกรอบในการสร้างแบบทดสอบ จัดทำแบบ
ประเมินความตรงของแบบทดสอบ สร้างผังข้อสอบ
และเขียนข้อสอบตามผังข้อสอบ เสนอผู้เชี่ยวชาญ
และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะแล้วนำแบบทดสอบ
ไปทดสอบครั้งที่ ๑ กับกลุ่มตัวอย่าง ๒) ระยะที่ ๒
การหาคุณภาพของแบบทดสอบโดยวิเคราะห์หาค่า

ความยากง่าย อำนาจจำแนก ประสิทธิภาพของตัว
ลวง หาความเที่ยงของแบบทดสอบ ความคลาด
เคลื่อนมาตรฐานของการวัด ความตรงเชิงโครงสร้าง
และความตรงตามสภาพของแบบทดสอบ และ ๓)
ระยะที่ ๓ การสร้างเกณฑ์ปกติในรูปคะแนนที่ปกติ
แล้วจัดทำคู่มือดำเนินการสอบและรายงานผล

วิธีการวิเคราะห์

๑) การวิเคราะห์ แบบสัมภาษณ์ การใช้
หลักทฤษฎีบท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน
โดยใช้วิธีการวิเคราะห์แบบเนื้อหา (Content
Analysis)

๒) ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย การได้มา
ซึ่งกลุ่มเป้าหมาย ได้มาโดยวิธีเจาะจง (Purposive
Sampling) ได้แก่

๒.๑) ผู้บริหารโรงเรียนละ ๒ คน
จำนวน ๑๒ รูป

๒.๒) ครูผู้สอน โรงเรียนละ ๒ คน
รวม ๑๒ รูป/คน

๒.๓) ผู้ปกครอง โรงเรียนละ ๕ ท่าน
รวม ๓๐ รูป/คน

๒.๔) กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียน
โรงเรียนละ ๕๐ รูป จำนวน ๖ โรงเรียน รวม ๓๐๐ รูป
ได้มาโดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตร ยา
มานะ (TARO YAMANE) รวมทั้งสิ้น ๓๕๔ รูป/คน

๓) การติดต่อประสานงานกับผู้บริหาร
โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
จำนวน ๓ โรงเรียน ในเขตอำเภอเมืองหนองคาย
จังหวัดหนองคาย โดยขอหนังสือรับรองจากศูนย์
บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

๔) การเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนของการศึกษาภาคสนาม โดยอาศัยแบบสัมภาษณ์และแบบประเมินการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย การเรียบเรียงข้อมูล เป็นการเรียบเรียงเนื้อหาและวิเคราะห์ข้อมูลจากภาคสนาม ใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ที่เกี่ยวข้องในการวิเคราะห์ข้อมูลแล้วสรุปและนำเสนอข้อมูลที่ได้มา

ขั้นตอนที่ ๓ เสนอผลการใช้แบบประเมินพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามหลักอิทธิบาท ๔
ขั้นตอนที่ ๔ การสรุปผลและเสนอผลการวิจัย

๔. สรุปผลการวิจัย

หลักอิทธิบาท ๔ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ซึ่งให้ความสำคัญการดำเนินชีวิตด้วยหลักของอิทธิบาท ๔ คือ เส้นทางไปสู่ความสำเร็จหรือคุณธรรมที่ไปถึงความสำเร็จในการทำงานช่วยให้การปฏิบัติหน้าที่ของบุคคลได้ผลสำเร็จตามความมุ่งหมายซึ่งทางแห่งความสำเร็จนั้นประกอบไปด้วย

๑) ฉันทะ คือ ความพอใจความมีใจรักในสิ่งที่ทำ และพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้นอยากทำสิ่งนั้นๆ ให้สำเร็จอยากให้งานนั้นหรือสิ่งนั้นบรรลุถึงจุดหมาย และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป ซึ่งจะแสดงออกมาด้วยการกระทำด้วยความพอใจเต็มใจ และสนใจในสิ่งที่ตนกำลังกระทำอยู่หรืองานที่ได้รับมอบหมายให้กระทำทำงานด้วยใจรัก

๒) วิริยะ คือ ความเพียรขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้น ด้วยความพยายามเข้มแข็งอดทนเอาธุระไม่ทอดย ซึ่งแสดงออกมาด้วยความเพียรพยายามในการปฏิบัติหน้าที่ ด้วยความรู้สึกล้มทอดยและมีความกล้าที่จะกระทำงานนั้นๆ ถ้าเห็นอะไรเป็นอุปสรรคหรืองานที่มาอยู่ข้างหน้าแล้วจะต้องเอาชนะทำให้สำเร็จทำงานให้เป็นเรื่องที่ทำหายจะสู้และจะพยายามเพื่อให้สำเร็จ

๓) จิตตะ คือ ความตั้งใจหรือเอาใจฝักใฝ่ได้แก่ความมีจิตผูกพันจดจ่อเฝ้าคิดเรื่องนั้นใจอยู่กับงานนั้นไม่ปล่อยไม่ห่างไปไหนไม่สนใจไม่รู้เรื่องอื่นๆ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้น ด้วยความคิดเอาจิตฝักใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไปอุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ ซึ่งแสดงออกมาด้วยการเอาใจใส่จดจ่อตั้งใจในการทำงานอย่างจริงจังไม่ปล่อยให้ความคิดฟุ้งซ่าน

๔) วิมังสา คือ ความไตร่ตรองหมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อน ในสิ่งที่ทำนั้นชอบคิดค้นหาเหตุผล ชอบสอบสวนทดลอง มีการวางแผนวัตถุประสงค์ คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง ซึ่งแสดงออกด้วยการใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองหาเหตุผลในสิ่งที่กระทำด้วยความพินิจพิเคราะห์มีการวางแผน และวัตถุประสงค์ที่กระทำเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ที่กล่าวว่าเมื่อเกิดฉันทะมีใจรักแล้วก็ทำให้พากเพียร เมื่อพากเพียรแล้วก็เอาใจใส่อยู่เสมอและเปิดช่องให้ใช้ปัญญาได้อย่างเต็มที่

กระบวนการในการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการจัดการเรียนรู้กิจกรรมกลุ่มช่วยแก้ไข

ข้อจำกัดในเรื่องนี้ คือเนื้อหาในด้านจริยธรรมความ
ขยัน ซึ่งค่อนข้างเป็นนามธรรม ทำให้ผู้สอนสร้าง
แนวทางในการสอนขึ้นมาประกอบในเรียนการ
สอนขึ้นมาเพื่อให้เป็นรูปธรรม สามารถประเมินผล
ได้ โดยการใช้กระบวนการกลุ่ม แล้วแบ่งงานให้ผู้
เรียนศึกษาและปฏิบัติให้สอดคล้องกับหลักอภิ
บาท ๔ แล้ววัดผลและประเมินตามที่กำหนดไว้ใน
รูปที่สร้างขึ้นมา นั้น พบว่า ผลการพัฒนาความรู้
ความเข้าใจและการนำอภิบาท ๔ ไปส่งเสริมการ
เรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนก
สามัญศึกษา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
โดยจัดโครงการอบรม ๒ วันและติดตามผลในระยะ
เวลา ๑ เดือนแล้วทำการประเมินพฤติกรรมของ
นักเรียน พบว่า (๑) ผลการเปรียบเทียบคะแนน
ก่อนฝึกอบรมและหลังฝึกอบรมการใช้หลักอภิ
บาท ๔ โดยภาพรวมและรายโรงเรียนนักเรียนมี
คะแนนความรู้ความเข้าใจการใช้หลักอภิบาท ๔
หลังฝึกอบรมสูงขึ้นกว่าก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัย
สำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ (๒) ดัชนีประสิทธิผล
ของโครงการเข้าค่ายฝึกอบรมคุณธรรมตามหลัก
อภิบาท ๔ แก่ นักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัด
หนองคายมีค่าเท่ากับ ๐.๕๓๐๒ แสดงว่านักเรียน
มีคะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำอภิ
บาท ๔ เพิ่มขึ้นร้อยละ ๕๓.๐๒ และ (๓) ผลการ
ประเมินการนำอภิบาท ๔ ไปใช้ในการปฏิบัติหลัง
ฝึกอบรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด
ซึ่งสอดคล้องกับ ดวงเดือน พันธุนาวิน ที่ให้
แนวคิดที่ว่า อภิบาท ๔ เป็นหลักพุทธธรรมที่ส่งผล
ต่อพฤติกรรมของบุคคล ๔ ประเภท ได้แก่ ๑) ความ

รู้ในด้านอภิบาท ๔ คือว่าเป็นลักษณะที่สำคัญ
อย่างหนึ่ง ซึ่งใช้เป็นหลักธรรมนำไปใช้ในการศึกษา
เล่าเรียนของนักเรียนให้เหมาะสมตามหลัก
จริยธรรม ๒) นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจจะนำ
เอาอภิบาท ๔ ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียน ซึ่งจะ
ประสบผลสำเร็จ หรือไม่มากเพียงใด ต้องขึ้นอยู่กับ
พฤติกรรมของนักเรียน ถ้ามีนักเรียนมีวิจรรย์ญาณ
และมีปัญญาหาเหตุผลในการกลั่นกรองที่จะทำให้
อภิบาท ๔ ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียน เป็นดัช
ดรรชนีบ่งชี้ที่จะบอกถึงความสำเร็จ ๓) เหตุผลทาง
จริยธรรม เป็นส่วนประกอบ ในอีกอย่างหนึ่งใ
การนำหลักอภิบาท ๔ ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียน
ให้เกิดผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพสูงสุด จริยธรรม
เป็นเครื่องจูงใจผลักดันให้นักเรียนนำหลักอภิบาท
๔ ในการประยุกต์ใช้ ๔) พฤติกรรมด้านจริยธรรม
ก็เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ นักเรียนมีความนิยมชม
ชอบที่จะนำหลักอภิบาท ๔ ไปประกอบใช้ในการ
ศึกษาเล่าเรียน

ผลที่ได้จากการนำหลักอภิบาท ๔ มาใช้
ในการพัฒนาการเรียนการสอนในโรงเรียนปริยัติ
ธรรมแผนกสามัญศึกษานั้น ปรากฏว่า ผู้บริหาร ครู
ผู้สอน ตลอดจนนักเรียนทุกคน มีความพอใจใ
กระบวนการจัดการเรียนการสอนด้วย หลักอภิ
บาท ๔ ถือว่าการจัดการเรียนโดยวิธีนี้ เป็นวิธีที่ดี
ที่จะนำมาใช้ในการเรียนการสอนในสถาบันต่อไป
ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย พระสุนันท์ กิตติสทโท
(สายพิมพ์พงษ์) การประยุกต์ใช้หลัก อภิบาท ๔
ในการทำงาน : ศึกษากรณีผู้ทำเครื่องปั้นดินเผา
ด้านเกรียน จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาใ
พื้นที่ตำบลด้านเกรียนของผู้ประกอบอาชีพทำ

หัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาชาวด่านเกวียน ได้ใช้
หลักกอิทธิบาท ๔ ในการทำงานครบทั้ง ๔ องค์
ประกอบคือ ความพึงพอใจรักในอาชีพการงาน
(ฉันทะ) มีความขยันมั่นเพียร มุ่งมั่น (วิริยะ) มีการ

เอาใจใส่ดูแล (จิตตะ) และมีการพิจารณาหาช่อง
ทางในการปรับปรุงงาน ให้เหมาะสม (วิมังสา) ทำให้
เจริญก้าวหน้าในอาชีพ การงานสร้างอาชีพ และ
รายได้แก่ตัวเองเป็นอย่างดี

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

กรมการศาสนา, กระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือการปฏิบัติงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา.**

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๒.

กิตติ ชีรศานต์. **กลุ่มวิชาการพระพุทธศาสนาและจริยศึกษา.** กรุงเทพมหานคร : กองศาสนศึกษา กรม

การศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๙.

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ ศิลธรรม และ จริยธรรม.**

กรุงเทพมหานคร : ศูนย์แนะแนวการศึกษาและอาชีพ, ๒๕๔๔.

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. **แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตามหลักสูตรการศึกษา**

ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๖.

กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ. **การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านการ**

ควบคุมตนเองได้และความรับผิดชอบ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๒

ดวงเดือน พันธุมนาวิณ. **ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมการวิจัยและการพัฒนาบุคลากร.** กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกศึกษา, ๒๕๔๔.

ทิตินา แคมมณี. **กลุ่มสัมพันธ์เพื่อการทงานและการจัดการเรียนการสอน.** กรุงเทพมหานคร : นิชินแอด

เวอร์ไทซ์กรุ๊ป, ๒๕๕๕.

ประเวศ วะสี. **การศึกษาที่ทำให้เกิดความอ่อนแอทางปัญญา.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมล

คิมทอง, ๒๕๓๕.

วิชัย ธรรมเจริญ. **คู่มือการปฏิบัติงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา.** กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๑.

รุ่ง แก้วแดง. **ปฏิวัติการศึกษาไทย.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๓.

วรรณิ แกมเกตุ. **วิธีวิทยาการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

(๒) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

ฉิชาภัทร เงินจัตุรัส. “การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในการแก้ปัญหาพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษา ปีที่ ๔-๖ โรงเรียนวรรณรัตน์ศึกษา อำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น”. วิทยานิพนธ์

พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระสุนันท์ ภิตติสทุโท (สายพิมพ์พงษ์). “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการทำงาน : ศึกษากรณี
ผู้ทำเครื่องปั้นดินเผาตำบลเกรียน จังหวัดนครราชสีมา”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.